

Damian Szachniewicz¹

MIGRACJE MIĘDZYNARODOWE A WEWNĘTRZNE BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA

Streszczenie: Tematem niniejszej pracy były międzynarodowe migracje w odniesieniu do wewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Autor po zapoznaniu się z literaturą przedmiotu zauważył, że międzynarodowe migracje stanowią bardzo ważny element współczesnego ładu na świecie oraz determinują politykę zarówno wewnętrzną, jak i zagraniczną wielu państw.

Poważnym problemem, z jakim boryka się współczesna Europa, jest niekontrolowany napływ imigrantów, stwarzających istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa państw przyjmujących. W Polsce liczba migrantów, zwłaszcza osób, wywodzących się z krajów muzułmańskich, jest nieznaczna, przy czym w związku z problemami demograficznymi, z jakimi nasz kraj boryka się od niemal trzech dekad, okazać się może, że zachęcenie migrantów do przyjazdu do Polski będzie nieodzowne z uwagi na przeciwdziałanie negatywnym skutkom starzenia się społeczeństwa.

Problematyka związana z wpływem migracji na poziom bezpieczeństwa wewnętrznego państwa stała się inspiracją do napisania niniejszej pracy. W toku jej pisania autor wykorzystał bogatą literaturę przedmiotu oraz artykuły zawarte w czasopismach naukowych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zagrożenia, świadomość, migracja, uchodźca

INTERNATIONAL MIGRATION AND INTERNAL SECURITY OF STATE

Summary: The subject of this thesis was international migration in relation to internal state security. The author, after reading the literature of the subject, noticed that international migration is a very important element of the modern order in the world and they determine both domestic and foreign policies of many countries.

The serious problem, which is being faced by modern Europe is the uncontrolled influx of immigrants, which is posing a significant threat to the security of host countries. The number of migrants in Poland, especially those from Muslim countries, is negligible, but due to the demographic problems our country has been struggling for almost three decades, it may be that encouraging migrants to come to Poland might be prerequisite, to counteract the negative effects of the aging society.

Issues related to the migration on the level of internal security of the country have become the inspiration for writing this thesis. In the course of writing this thesis, the author used the extensive literature of the subject as well as articles in scientific journals.

Keywords: security, threats, awareness, migration, refugee

---

¹ mgr Damian Szachniewicz, jest absolwentem Akademii Wojsk Lądowych im.gen. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu, a obecnie doktorantem Wydziału Nauk Społecznych na Uniwersytecie Wrocławskim. Autor od wielu lat pogłębia wiedzę w zakresie bezpieczeństwa narodowego, a także analizuje świadomość społeczeństwa w aspekcie socjologicznym.

Wstęp

Coraz bardziej widoczne są niepokojące zmiany demograficzne zachodzące w wielu krajach Unii Europejskiej spowodowane pogłębiającą się międzynarodową migracją i idącymi za nią zagrożeniami, które stwarza dla suwerenności państw, a w szczególności dla ich zdolności do kontrolowania przepływu ludzi przez granice. Skala nielegalnej migracji, na obszarze całego świata, chyba nigdy nie była większa niż w chwili obecnej, a podejmowane przez rządy wysiłki zmierzające do jej uregulowania, są większe niż kiedykolwiek wcześniej. Międzynarodowa migracja oraz problemy współistnienia w jednym społeczeństwie grup etnicznych różniących się pod względem kulturowym i społecznym zaczęły być kojarzone z zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa. Mając na uwadze zrównoważony rozwój Rzeczypospolitej Polskiej należy przybliżyć zjawisko międzynarodowej migracji i ewentualne korzyści oraz zagrożenia z nią związane.

1. Pojęcie, istota i rodzaje migracji

Migracje stanowią przedmiot zainteresowania wielu dyscyplin naukowych, w tym: socjologii, psychologii, ekonomii, demografii, geografii, historii i nauk politycznych. Zjawisko to analizowane jest na poziomie regionalnym, krajowym, europejskim i światowym. Wielość teorii, poziomów analizy (mikro, mezo, makro), wieloaspektowość i wieloetapowość procesu migracyjnego, jego klasyfikacje i typologie sprawiają, że w literaturze przedmiotu spotkać można szereg różnych definicji tego pojęcia.

Zofia Kwaczyńska–Butrym przez pojęcie migracji rozumie względną stałą zmianę miejsca zamieszkania, która dokonywana jest w przestrzeni geograficznej, której towarzyszą przeobrażenia w usytuowaniu społecznym. Osoba decydująca się na migrację, skazuje się na rozstanie z członkami rodziny, przyjaciółmi i znajomymi, a w większej skali z przedstawicielami swojej grupy etnicznej, narodu, co nierzadko prowadzi do zmiany miejsca w strukturze społecznej².

Migracje, określane też mianem wędrówki ludów, towarzyszyły ludzkości od najdawniejszych czasów. Na przestrzeni stuleci obejmowały one zmiany miejsca zamieszkania całych, bądź części ludów oraz rodzin poszukujących bardziej przyjaznej, lepszej przestrzeni do życia³.

Wspomniane już towarzyszące migracji zmiany w strukturze społecznej są z jednej strony konsekwencją utraty przez osobę migrującą dotychczasowych kontaktów, osłabienia, bądź utraty dotychczasowych więzi oraz zerwania znajomości, z drugiej natomiast strony stanowią skutek barier i dystansu pojawiających się w nowym miejscu zamieszkania, koniecznością nawiązywania nowych relacji społecznych oraz poszukiwaniem akceptacji w nowym środowisku społecznym. Tak w jednym, jaki w drugim przypadku zmiany w strukturze społecznej są procesem ciągłym i czasochłonnym⁴.

Podziału migracji dokonać można w oparciu o różnego rodzaju kryteria. Sytuacja i status migranta w kraju pochodzenia oraz w kraju przyjmującym uzależnione są od szeregu czynników oraz międzynarodowych i panujących pomiędzy poszczególnymi krajami uregulowań prawnych i możliwości korzystania przez migranta z przewidzianych prawem uprawnień. Taka sytuacja determinowana jest w istotnym stopniu przyczynami, jakimi

² Z. Kwaczyńska–Butrym, *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2009, s. 11.

³ H. Kubiak, K. Slany, *Migracje*, [w:] *Encyklopedia socjologii*, tom 2, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005, s. 18.

⁴ Z. Kwaczyńska–Butrym, *Migracje. Wybrane zagadnienia ... op. cit.*, s. 11 i 12.

migrant kieruje się podejmując decyzję o opuszczeniu swojego rodzinnego kraju oraz czasem trwania migracji i jej legalnością. W oparciu o czynniki te dokonać można podziału migracji zewnętrznych, które są przedmiotem rozważań.

Z. Kwaczyńska–Butrym w oparciu o kryterium przyczyn podjętej o migracji decyzji proponuje ich podział na dobrowolne i przymusowe. Migracje dobrowolne podejmowane są w warunkach, w których nie istnieje jakikolwiek przymus zewnętrzny, a ich przyczyną jest subiektywne poczucie dyskomfortu i poszukiwanie przez migranta bardziej w jego odczuciu, optymalnego miejsca do życia, nauki lub pracy, bądź też miejsca ucieczki przed osobistymi zobowiązaniami, trudnościami i konfliktami, a czasem specyficznym, nie do końca uświadomionym naciskiem ze strony środowiska. Na decyzje podejmowane o tego rodzaju migracji wpływają istniejące pomiędzy krajem pochodzenia a krajem docelowym dysproporcje zatrudniania i wynagradzania, różnice w standardzie życia i pracy (nauki) lub opieki, różnice w cenach produktów i usług, jak również chęć zaimponowania innym, bądź sprawdzenia się lub dowartościowania, próba rozwiązania trudnej sytuacji rodzinnej, czasem łączenie rodzin, powrót do ojczyzny przodków (repatriacja)⁵.

Przyczyną migracji przymusowych są działania, naciski mające charakter administracyjny bądź polityczny. Do migracji przymusowych możemy zaliczyć:

- deportacje, przesiedlenia, zesłania, nierzadko obejmujące całe grupy społeczne, często grupy etniczne i narodowe (przesiedleńcy i wysiedleńcy), będące rezultatem przyjętych między krajami aktów prawnych, bądź też wewnętrznych rozporządzeń,
- ucieczki przed prześladowaniami na tle religijnym, narodowym lub etnicznym, przed zagrożeniem utraty zdrowia lub życia (uchodźcy), przymus opuszczenia kraju pochodzenia najczęściej nie wynika z uwarunkowań prawnych, decyzja podejmowana jest pod wpływem doświadczeń własnych lub innych członków wspólnoty,
- zmiany kraju pobytu dokonywane na skutek presji, indywidualnego nacisku, najczęściej na tle politycznym, wiążą się z akceptacją kraju udzielającego zgody na pobyt (emigranci polityczni, azylanci),
- handel ludźmi, związany z nielegalnym transportem i przetrzuciem ludzi, eksploatacją kobiet i dzieci, przymusową pracą, a nawet przymusowymi małżeństwami⁶.

Zgodnie z kryterium głównego celu migracji możemy wyróżnić również migrację ekonomiczną i pozaekonomiczną.

Na decyzję o migracji ekonomicznej (określanej również mianem zarobkowej) wpływa chęć poszukiwania pracy i pozyskania zarobków wyższych aniżeli w kraju pochodzenia. Migracje te obejmują dwie grupy migrantów. Pierwszą z nich stanowią tzw. migranci przeżycia, celem których jest zdobycie jakichkolwiek środków pozwalających na zaspokojenie nierzadko podstawowych potrzeb (wyżywienie, ubranie, spłata zadłużenia, remont mieszkania). Migranci ci podejmują decyzję o opuszczeniu kraju pochodzenia bardzo często pod wpływem presji trudnej sytuacji ekonomicznej, co traktowane jest jako przymus ekonomiczny. Drugą grupę stanowią tzw. migranci mobilni, podejmujący decyzję o migracji w celu poprawy standardu życia (zakup drogiego samochodu, wybudowanie domu) lub zgromadzenia środków na inwestycje i inne cele, które pozwalają na relatywne podwyższenie materialnego standardu życia⁷.

⁵ Ibidem, s.17 i 18.

⁶ Ibidem, s. 16 i 17.

⁷ Ibidem, s.18 i 19.

Charakteryzując migrantów ekonomicznych, często pod uwagę bierze się różnego rodzaju kryteria opisu informujące o bezpośrednich celach oraz formie i okresie ich realizacji. W oparciu o te kryteria możemy wyróżnić:

- migrantów zarobkowych, udających się do kraju przyjmującego w celu zarobienia środków pieniężnych, najczęściej bez zamiaru pozostawania w tym kraju na stałe,
- migrantów handlowych, którym przyświecają bezpośrednie ściśle komercyjne cele migracji, obejmujące zakup i/lub sprzedaż towarów poza krajem pochodzenia⁸.

Ponadto pośród migrantów zarobkowych można wyróżnić: migrantów kontraktowych i wahadłowych. Pierwszą grupę stanowią osoby, które podejmują decyzje o wyjeździe w celach zarobkowych, przy czym wyjazd ma charakter zorganizowany, jego warunki ustalane są w oparciu o kontrakt zawarty pomiędzy pracodawcą kraju pochodzenia a pracodawcą kraju przyjmującego. Do drugiej grupy należy zaliczyć migrantów wahadłowych, wyjeżdżających do pracy na pewien okres, nierzadko bez jej legalizacji, zachowujących regularne kontakty z rodziną przyjaciółmi i znajomymi w kraju pochodzenia⁹.

Decyzja o migracji pozaekonomicznej podejmowana jest w celu, który nie jest bezpośrednio związany z osiągnięciem korzyści materialnych, nawet wówczas, gdy wyjazdowi towarzyszy efekt ekonomiczny. Zasadniczymi celami migracji pozaekonomicznych są zmiany w szeroko rozumianej społecznej i aksjologicznej przestrzeni życia, wzrost poczucia bezpieczeństwa oraz wzrost kapitału społecznego i poprawa standardu życia¹⁰. Pośród migracji pozaekonomicznych można wyróżnić:

- zorientowane na zwiększenie szeroko pojmowanego kapitału osobowościowego migrantów - migracje edukacyjne, celem których jest uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych, nauka języka, bądź też prowadzenie badań naukowych,
- migracje religijne, pośród których wyróżnia się: migracje dobrowolne, wynikające z potrzeby pielgrzymowania, celem których jest wypełnianie praktyk religijnych oraz będące konsekwencją prześladowań w kraju pochodzenia migracje przymusowe, celem których jest zapewnienie bezpieczeństwa wyznawania własnej wiary oraz wykonywania praktyk religijnych,
- migracje ekologiczne wywołane katastrofami ekologicznymi i klęskami żywiołowymi, np.: awariami reaktora atomowego, trzęsieniami ziemi, tsunami, celem których jest czasowe przebywanie poza miejscem dotkniętym zniszczeniem, do chwili rewaloryzacji tego terenu, bądź też znalezienie nowego obszaru życia w miejsce zniszczonego,
- stanowiące rezultat wojny lub walki obozów politycznych migracje polityczne, mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego oraz ochrony zdrowia i życia migranta i jego bliskich,
- migracje patriotyczne polegające na powrocie do kraju pochodzenia przodków, powodowane chęcią poznania ojczyzny dziadków bądź rodziców, poznania ich języka, często idealizacją obrazu utraconej ojczyzny, czasem tęsknotą za krajem,
- migracje aksjologiczne powodowane sprzeciwem migranta wobec zagrożenia w kraju pochodzenia wartości uznawanych przez niego za tradycyjne, jak i brakiem umiejętności zaakceptowania zmian zachodzących w strukturze społecznej i kulturowej,
- migracje dobrobytu, stanowiące odmianę migracji, celem których jest poprawa standardu życia; migrantami najczęściej są osoby w wieku emerytalnym a państwami

⁸ Ibidem, s.19.

⁹ Ibidem, s.19.

¹⁰ Ibidem, s.19.

przyjmującymi tzw. „kraje słonecznej pogody i czystego środowiska”, jak i kraje zapewniające lepsze perspektywy życiowe aniżeli kraje rodzinne; migracje dobrobytu są efektem już wcześniej osiągniętego przez migranta bardzo wysokiego standardu życia ekonomicznego i poszukiwania warunków satysfakcjonującej konsumpcji¹¹.

W rozważaniach na temat migracji należy podkreślić, że zmiana miejsca pobytu przez migranta może ale nie musi posiadać stałego charakteru. Zdarza się, że po zrealizowaniu celu migracji, bądź też po ustaniu przyczyny, która była powodem podjęcia decyzji o migracji, następuje powrót do kraju pochodzenia.

Okres czasu trwania migracji stanowi kolejne kryterium, w oparciu o które można wyróżnić:

- migrację osiedleńczą, w przypadku której migrant opuszcza kraj pochodzenia w celu pozostania na stałe w kraju przyjmującym,
- migrację okresową długotrwałą, gdy migrant zatrzymuje się w kraju przyjmującym na określony czas, ale dłuższy aniżeli jeden rok,
- migrację okresową krótkotrwałą, gdy migrant zatrzymuje się w kraju przyjmującym na określony czas, krótszy niż jeden rok,
- migrację sezonową, bardzo często związaną z pracami sezonowymi lub obsługą ruchu turystycznego,
- migrację cyrkulacyjną, mającą charakter cykliczny, polegającą na powtarzających się cyklicznie krótkotrwałych wyjazdach¹².

Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na status i sytuację migranta w kraju przyjmującym jest jawność i legalność migracji. W oparciu o to kryterium możemy wyróżnić migrację legalną, nielegalną oraz okres przejściowy, w którym osoba przybywająca do kraju przyjmującego ubiega się o azyl, okresowe pozwolenie na pobyt, zatrudnienie, bądź naukę.

Legalność pobytu poza krajem pochodzenia nie w każdym przypadku odpowiada deklarowanym przez migranta celom wyjazdu. W tym obszarze wyróżnia się trzy sytuacje. W pierwszej zarówno wyjazd do kraju przyjmującego, pobyt w nim, jak i podjęcie pracy zarobkowej są legalne. Drugim przypadkiem jest sytuacja, w której wyjazd i pobyt w kraju przyjmującym są legalne, ale podjęcie pracy jest nielegalne, bowiem migrujący nie otrzymał stosownego na to pozwolenia. Trzecim przypadkiem jest natomiast sytuacja, w której zarówno wyjazd do kraju przyjmującego, pobyt w nim, jak i podjęcie pracy zarobkowej są nielegalne.

Najbardziej korzystną zarówno z punktu widzenia migranta, jak i kraju przyjmującego, ale również i kraju pochodzenia, jest sytuacja pierwsza. Legalny pobyt oraz podjęcie legalnej pracy zarobkowej sprawiają, że status migranta jest prawnie uregulowany i gwarantuje mu pełną ochronę, w obszarze zabezpieczenia socjalnego oraz wyposażenia we wszystkie inne uprawnienia i prawa związane z pobytem w kraju przyjmującym. Kraj przyjmujący natomiast zyskuje w tej sytuacji pracownika, który opłaca podatki i ponosi wymagane koszty ubezpieczeń społecznych i emerytalnych. Legalnością zatrudnienia migrantów zainteresowane są również kraje ich pochodzenia, bowiem migranci zarabiają więcej i są w stanie dokonywać do rodzimego kraju wyższych transferów finansowych. Ponadto migranci ci nabywają uprawnienia emerytalne, co w przyszłości, po zaprzestaniu

¹¹ Ibidem, s. 19 i 20.

¹² Ibidem, s. 21.

pracy zarobkowej, zapewni im podstawę utrzymania, tym samym odciążą kraj pochodzenia od konieczności ponoszenia ewentualnych socjalnych kosztów ich utrzymania¹³.

Na uwagę zasługuje również kryterium dostępu do informacji w kraju przyjmującym, bowiem poziom informacji sprzyja bądź ogranicza funkcjonowanie migranta w kraju przyjmującym¹⁴.

2. Migracje międzynarodowe jako czynnik wpływający na poziom bezpieczeństwa państwa

Migracje międzynarodowe od dawna rozważane są w kontekście różnorodnych zagrożeń. Nieustannie rosnący napływ imigrantów do krajów członkowskich Unii Europejskiej, którego szczególnie nasilenie obserwować można na przestrzeni ostatnich lat, sprawił, że cudzoziemska, tania siła robocza postrzegana być zaczęła również jako czynnik wpływający na destabilizację bezpieczeństwa, przy czym zauważalna była swoista ewolucja tychże zagrożeń.

W początkowym okresie z migracjami wiązano pojawienie się zagrożeń o charakterze społeczno-ekonomicznym. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, kiedy emigranci zaczęli stanowić od 5 do 10 procent ludności większości krajów obecnej Unii Europejskiej, migranci przestali być uważani za czynnik wzbogacający kulturę kraju przyjmującego i do zagrożeń ekonomicznych doszło pojęcie zagrożenia dla narodowej tożsamości i kultury¹⁵. Po zamachach terrorystycznych, do których doszło w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej w dniu 11 września 2001 roku, a następnie w Madrycie w 2004 roku i Londynie w 2005 roku, migracje stały się jednym z najpoważniejszych wyzwań dla wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa narodowego. Ataki terrorystyczne uświadomiły, jak wielka jest skala oraz potencjał zagrożeń związanych z przemieszczaniem się osób. Podkreślić przy tym należy, że wykazanie wpływu, jaki migracje wywierają na poziom zagrożenia bezpieczeństwa, jest niezwykle trudne, bowiem pojęcie migracji i bezpieczeństwa, jak również zależności mające pomiędzy nimi miejsce w istotnym stopniu mają subiektywny charakter. Relacje zachodzące pomiędzy poziomem bezpieczeństwa a migracjami wykazują bardzo złożony charakter. Analizując powiązania zachodzące pomiędzy tymi dwiema kategoriami zgodnie z kryterium podmiotowym, mówić można o wpływie migracji na poziom bezpieczeństwa jednostek, lokalnych społeczności, społeczeństw, poszczególnych państw, jak i bezpieczeństwie międzynarodowym. Rozważając natomiast oddziaływanie migracji na poziom bezpieczeństwa państwa, mówić można o wielorakich jego wymiarach, tj.: zewnętrznym, wewnętrznym, politycznym, ekonomicznym, demograficznym, społecznym, kulturowym, itp. Na uwadze mieć też należy, że migracje wpływać mogą na wzmocnienie poziomu bezpieczeństwa w jednym obszarze, przy równoczesnym jego nadwerężeniu w innym.

Migracje generują inne wyzwania dla poziomu bezpieczeństwa krajów przyjmujących, a inne dla krajów pochodzenia. W praktyce często korzyści państwa przyjmującego są jednocześnie stratą państwa pochodzenia i odwrotnie¹⁶.

¹³ Ibidem, s. 22 i 23.

¹⁴ Ibidem, s. 23.

¹⁵ K. Iglicka, *Unijny wymiar bezpieczeństwa z perspektywy migracji międzynarodowych i dylematów wielokulturowości*, „Raporty i Analizy”, 2004, nr 7, s. 1.

¹⁶ R. Raczyński, *Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2015, Zeszyt 2, s. 14.

W toku dalszych rozważań przybliżone zostaną najważniejsze zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, wynikające z migracji międzynarodowych.

2.1 Migracje a zagrożenie terroryzmem

Z uwagi na transgraniczny charakter terroryzm jest w znacznym stopniu zagadnieniem migracyjnym. Współcześnie zależności zachodzące pomiędzy terroryzmem a migracjami rozpatrywane są w dwóch wymiarach. I tak, ugrupowania terrorystyczne migracje postrzegają z perspektywy strategicznej, skupiając swoją uwagę na wszelkiego rodzaju aspektach polityki imigracyjnej kraju, którego terytorium stanowić ma cel planowanego ataku. Istnieją dwie strategie, które wykorzystywane są do uzyskania takiego dostępu. Pierwsza z nich oparta jest na użyciu pozostających na terytorium kraju w celu dokonania na nim ataku terrorystycznego grup uderzeniowych, natomiast strategia druga sprowadza się do posłużenia się tzw. uśpionymi komórkami, tj. grupami przebywającymi na terenie państw stanowiących cel ataku. Komórki te w dogodnym dla organizacji terrorystycznej momencie są aktywowane. W tym przypadku najczęściej ataku dokonują osoby, które w kraju, na którego terytorium znajduje się cel ataku, zostały urodzone i wychowane.

Egzemplifikacją pierwszej strategii są zamachy, które miały miejsce w Londynie w dniu 7 lipca 2005 roku, przeprowadzone przez czterech zamachowców–samobójców, z których trzech było potomkami imigrantów, urodzonymi i wychowanymi w Wielkiej Brytanii. Doskonały przykład drugiej strategii stanowią natomiast ataki terrorystyczne przeprowadzone w USA w dniu 11 września 2001 roku, dokonane przez grupę składającą się z dziewiętnastu zamachowców–cudzoziemców, którzy przekroczyli granicę Stanów Zjednoczonych w legalny sposób¹⁷.

W obecnej chwili liczne państwa europejskie w motywowanym religijnie terroryzmie upatrują kluczowych zagrożeń dla swojego bezpieczeństwa. Słuszności tego stanowiska dowodzi wzrost liczby zatrzymań podejrzewanych o tego rodzaju działania osób. W związku z powyższym z punktu widzenia splotu powiązań pomiędzy zagrożeniem bezpieczeństwa wewnętrznego państw a migracjami, szczególnie istotny okazuje się terroryzm islamski.

Terroryzm islamski charakteryzuje się ogromnym zróżnicowaniem, przy czym wszystkie jego kategorie powiązane są z procesami migracyjnymi. I tak, mające swoje siedziby i obozy szkoleniowe w krajach muzułmańskich islamskie organizacje terrorystyczne, przemieszczają swoich zamachowców do krajów Europy Zachodniej, które są celem dokonywanych ataków terrorystycznych. Osoby urodzone i wychowane w krajach zachodnioeuropejskich angażują się w zbrojny dżihad i dokonują zamachów na terytorium Europy oraz poza nią. Zradykalizowani islamiści europejscy, którzy uczestniczyli w konfliktach w Bośni, Iraku, czy Afganistanie, zdobyli olbrzymie doświadczenie i wiedzę z zakresu broni i ładunków wybuchowych, powracają do Europy i pod szyldem Al-Kaidy dokonują zamachów na jej terenie¹⁸.

Państwa europejskie obecnie są zarówno celem ataków terrorystycznych, jak i obszarem, na którym ugrupowania terrorystyczne prowadzą rekrutację przyszłych zamachowców, pozyskują fundusze na prowadzone działania i prowadzą akcje propagandowe ukierunkowane na radykalizację postaw i zachowań.

¹⁷ Ibidem, s. 15 i 16.

¹⁸ M. Adamczuk, *Rodzimy terroryzm jako zjawisko zagrażające bezpieczeństwu w Europie*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 17, s. 63.

Szczególnie niebezpieczni są potomkowie przybyłych na teren Europy migrantów z krajów muzułmańskich, często publicznie utożsamiający się ze stylem życia społeczeństw zachodnich i dominującymi w nich wartościami, niezwiązani z żadnym z ugrupowań terrorystycznych, ale potajemnie przygotowujący i realizujący ataki terrorystyczne. Działania tego typu osób, określanych mianem „samotnych wilków”, są niezwykle trudne do identyfikacji i neutralizacji. Przeprowadzenie ataku ułatwia „samotnym wilkom” posiadana wiedza na temat celów ataków, znajomość języka i możliwość swobodnego przemieszczania się po świecie¹⁹.

Migracje międzynarodowe wpływają na działalność terrorystyczną również w pośredni sposób. Konsekwencją napływu imigrantów często jest wzrost nastrojów radykalnych, ksenofobicznych i rasistowskich oraz rozwoju różnego rodzaju postaci politycznego ekstremizmu, stanowiącego istotne wyzwanie dla bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego państwa. Najbardziej spektakularnymi jednocześnie najtragiczniejszym tego przejawem były dokonane przez Andersa Breivika w dniu 22 lipca 2011 roku w Oslo ataki, w których śmierć poniosło łącznie siedemdziesiąt siedem osób. Sprawca ataków był członkiem norweskiej, skrajnie prawicowej Partii Postępu, z której wycofał się, bowiem uznał ją za zbyt mało radykalną w swoich działaniach. Utrzymywał również kontakty z innymi ugrupowaniami radykalnymi, takimi jak: organizacja Stop Islamizacji Europy i Angielska Liga Obrony. Motywy, jakimi kierował się Breivik przeprowadzając ataki, przedstawił w broszurze 2083 - Europejska Deklaracja Niepodległości. Jego tekst wymierzony był przeciwko demokracji i politykom, którzy propagują tolerancję etniczną i religijną, wielokulturowe społeczeństwo i imigrantów muzułmańskich. W swoim manifestie Breivik nawołuje do prowadzenia wojny rasowej oraz pozbawienia życia mieszkających na terenie Europy muzułmanów, bądź ich deportację z Europy, co miałyby uwolnić kontynent od emigrantów²⁰.

Przykład Breivika dowodzi, że zagrożenia terrorystyczne w kontekście migracji wiążą się nie tylko z napływem do kraju przyjmującego będących terrorystami imigrantów, ale powiązane są również z działalnością rodzimych ekstremistów, którzy nie są w stanie zaakceptować społeczeństwa wielokulturowego, w przekonaniu których migranci stanowią zagrożenie dla szeroko rozumianej tożsamości narodowej.

2.2. Migracje a zjawisko ekstremizmu

Obecność dużej liczby migrantów, w tym przede wszystkim wywodzących się z innych kręgów kulturowo–cywilizacyjnych oraz ich słaba integracja ze społeczeństwem kraju przyjmującego, wywołują silne napięcia społeczne, które z kolei znajdować mogą ujście w protestach i zamieszkach ulicznych, stanowiących poważne naruszenie porządku publicznego. Sytuacje takie obserwować można było niejednokrotnie w krajach charakteryzujących się znacznym zróżnicowaniem składu etnicznego, narodowościowego i wyznaniowego.

Migranci pochodzący z krajów odrębnych kulturowo często podejmują w kraju przyjmującym próby odtworzenia rodzimych warunków społeczno–kulturowych. Ludność muzułmańska buduje własne, odrębne, odizolowane enklawy, funkcjonujące w oparciu

¹⁹ M. Adamczuk, *Terroryzm indywidualny jako zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego* [w:] K. Liedel, P. Piasecka, T.R. Aleksandrowicz (red), *Zamach w Norwegii. Nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie*, Warszawa 2011, s. 33–53.

²⁰ K. Izak, *Zagrożenie terroryzmem i ekstremizmem w Europie na podstawie wybranych przykładów. Teraźniejszość, prognoza ewolucji i kierunki rozwoju*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 2011, nr 5, s. 143 i 144.

o własne wartości i normy. W konsekwencji tego rodzaju działań powstają tzw. społeczności równoległe, które istnieją niemal niezależnie od siebie. W skrajnych przypadkach radykalne ugrupowania islamskie występują z żądaniem o nadanie takim enklawom autonomicznego statusu, a nawet jawnie nawołują do budowy w kraju przyjmującym, w którym stanowią mniejszość, państwa islamskiego.

Podkreślić przy tym należy, że izolacja ludności muzułmańskiej w krajach przyjmujących nie jest procesem jednostronnym. Sprzyja jej niższy status społeczno-ekonomiczny muzułmanów, względne ubóstwo, trudności w znalezieniu pracy, nadreprezentacja w słabo opłacanych sektorach gospodarki, itp. Ponadto społeczeństwa rodzime krajów przyjmujących często cechuje islamofobia, która wywołuje u ludności muzułmańskiej poczucie wykluczenia społecznego i dyskryminacji. Migranci z krajów muzułmańskich naznaczeni są też piętnem terroryzmu. Opisana sytuacja sprawia, że wielu migrantów z krajów muzułmańskich i ich potomków w nieznacznym stopniu utożsamia się z krajem przyjmującym. Taka postawa budzi natomiast sprzeciw zarówno instytucji państwowych, jak i szerokich kręgów społecznych, zwłaszcza w sytuacji, gdy towarzyszą temu oskarżenia o zabieranie miejsc pracy, bądź wykorzystywanie systemu opieki socjalnej²¹.

Najbardziej nieprzychylnie imigrantom są ugrupowania skrajnoprawicowe, w tym naziści. Zdecydowana większość działań prowadzonych na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej przez prawicowych ekstremistów motywowana była ksenofobią, a jednym z najważniejszych założeń nurtu skrajnej prawicy jest sprzeciw wobec polityki wielokulturowości oraz imigracji²².

Ugrupowania radykalnej prawicy organizują publiczne protesty, marsze i koncerty, na których upowszechniają antyislamskie, antyimigranckie, rasistowskie i ksenofobiczne hasła. Na członkach tych organizacji spoczywa również odpowiedzialność za wzniesienie ruchów ulicznych i ataki skierowane przeciwko mniejszościom narodowym i imigrantom, zwłaszcza wywodzącym się z innych kręgów kulturowych²³.

2.3. Nielegalni migranci

Na poziom bezpieczeństwa wewnętrznego państwa istotny wpływ wywierają migracje nielegalne. Z uwagi na niekontrolowany charakter migracje te uważane są za najbardziej niebezpieczną część migracyjnych przyływów. Na uwadze mieć przy tym należy, że kontrola osób wjeżdżających i pozostających na terytorium państwa stanowi integralną część jego suwerenności.

Szacuje się, że po pierwszej dekadzie obecnego wieku nielegalni imigranci stanowili od 30 do 50 procent wszystkich przepływów migracyjnych do rozwiniętych krajów Zachodu. Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji ocenia, że każdego roku przez granice przemycanych jest niemal cztery miliony osób, na skutek czego tylko na terytorium USA przebywać może dwanaście milionów nielegalnych migrantów. Alarmującym jest fakt, że połowa wszystkich nielegalnych migrantów miała kontakty z siatkami zajmującymi się przemytem lub handlem ludźmi²⁴.

²¹ R. Raczyński, *Wpływ migracji...* op. cit., s. 20 i 21.

²² K. Izak, *Zagrożenie terroryzmem i ekstremizmem w Europie na podstawie wybranych przykładów. Teraźniejszość, prognoza ewolucji i kierunki rozwoju*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 5 z 2011r., s. 142.

²³ R. Raczyński, *Wpływ migracji...*, op. cit., s. 21.

²⁴ F.B. Adamson, *Crossing Borders. International Migration and National Security*, „International Security” 2006, Vol. 31, No. 1, s. 174.

Nielegalna migracja należy do zjawisk cechujących się dużym poziomem złożoności i dużą różnorodnością. Obejmuje ona osoby w tajemnicy przekraczające lądową bądź morską granicę państwa, osoby, które przy przekraczaniu granicy posługują się fałszywymi dokumentami oraz osoby pozostające na terytorium państwa przyjmującego po wygaśnięciu pozwolenia na pobyt, bądź procedury związanej z ubieganiem się o status uchodźcy. Nielegalna migracja odnosi się również do osób przebywających na terytorium państwa za sprawą fikcyjnie zawartego z jego obywatelem związku małżeńskiego, fikcyjnej adopcji albo fikcyjnej nauki, jak również osób, które stały się ofiarami handlu ludźmi.

Powodem nielegalnych migracji jest zgłaszana przez coraz większą liczbę osób chęć wyemigrowania z krajów swojego pochodzenia, przekraczająca znacznie ilość osób, które inne kraje są w stanie przyjąć. Ponadto będące celem migracji państwa najczęściej nie są zainteresowane przyjmowaniem wszystkich kategorii migrantów, natomiast często nastawione są na absorpcję tylko wysoko wykwalifikowanych pracowników. U podłoża migracji nielegalnych leży (podobnie zresztą jak w przypadku przepływów legalnych) głównie chęć poprawy warunków życia, w związku z czym nielegalna migracja stanowi problem przede wszystkim dla krajów wysokorozwiniętych.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa wewnętrznego krajów będących celem migracji nielegalnych szczególne zagrożenie stwarzają powiązania pomiędzy zorganizowaną przestępczością i terroryzmem a nielegalną imigracją. Nielegalne przepływy migracyjne stanowią zagrożenie również dla samych migrantów, którzy korzystając z usług grup przemytniczych bardzo często narażeni są na utratę życia podczas próby przekraczania granicy, przemoc fizyczną i seksualną oraz uprowadzenia dla celów wiążących się z procederem handlu ludźmi²⁵.

Podsumowanie

Migracje międzynarodowe stanowią bardzo ważny element dezorganizacji współczesnego ładu na świecie oraz nader istotny czynnik determinujący zarówno wewnętrzną, jak i zagraniczną politykę wielu państw. Ze zjawiskiem migracji wiąże się szereg aspektów pozytywnych, takich jak: przeciwdziałanie negatywnym następstwom starzenia się społeczeństw, przyczynianie się do wzrostu gospodarczego, zwiększanie potęgi państw, generowanie warunków rozwoju, podnoszenie jakości i standardu życia oraz transfer wiedzy i technologii. Nie można jednak zapominać o jego stronach negatywnych, wśród których na największą uwagę zasługują problemy na rynku pracy w kraju przyjmującym, nie rzadko wiążący się z migracją brak dostępu do świadczeń socjalnych, trudności z asymilacją i integracją imigrantów i, co nader ważne, generowanie zagrożeń w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego krajów przyjmujących, w tym rozwój zorganizowanej przestępczości i terroryzmu.

Bibliografia:

- Adamczuk M., *Terroryzm indywidualny jako zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego* [w:] Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T.R. (red), *Zamach w Norwegii. Nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie*, Warszawa 2011.
- Adamczuk M., *Rodzimy terroryzm jako zjawisko zagrażające bezpieczeństwu w Europie*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr 17 z 2011.

²⁵ R. Raczyński, *Wpływ migracji...*, op. cit., s. 22 -25.

- Adamson F.B., *Crossing Borders. International Migration and National Security*, „*International Security*” 2006, Vol. 31, No. 1.
- Iglicka K., *Unijny wymiar bezpieczeństwa z perspektywy migracji międzynarodowych i dylematów wielokulturowości*, „*Raporty i Analizy*” nr 7 z 2004.
- Izak K., *Zagrożenie terroryzmem i ekstremizmem w Europie na podstawie wybranych przykładów. Teraźniejszość, prognoza ewolucji i kierunki rozwoju*, „*Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*”, nr 5 z 2011.
- Kubiak H., Słany K., *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- Kwaczyńska-Butrym Z., *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej, Lublin 2009.
- Raczyński R., *Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, „*Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*”, 2015, Zeszyt 2.